

# יעקב ועשיו - מפגש סיום מעין הפתיחה לפרשת וישלח

## הרב יצחק דור - ראש הישיבה

הדבר המרכזי אותו אנו לומדים בפרשת השבוע מסיום המפגש בין יעקב לעשיו, הוא שהמפגש מסתיים באותה נקודה בה הוא התחיל, במשמעות השמות של שניהם.

יעקב אומר במפגש זה לעשיו את תמצית הנקודה המאפיינת את חייו ואת התהליכים העוברים על העם היהודי. עם לבן גרתי ואחר עד עתה. גם כשיש ליעקב כל טוב ושפע רב הרי זה בא לאחר עיקובים רבים (ואין זו טעות דפוס), כשמו יעקב, המתאפיינים בעיכובים רבים. עשיו לעומת זאת, "עשוי" כהלכה. באדום מולכים מלכים רבים לפני מלוך מלך לבני ישראל. לפי דברי חז"ל בזהר (חא קע"ז) הם יוצרים ומוליכים תופעות כלל עולמיות המשפיעות באופן ישיר על בנינה ומגמתה של האנושות. בזמן זה יעקב המתעכב, רק מתחיל בבירור דרכו המיוחדת. הוא עדיין בעקב האנושות.


הסבר זה לשמו של יעקב, יש בו הפתעה לגבי עשיו. התורה מספרת לנו כי עשיו הבין את שמו של יעקב כפרשנות המרמזת על רמאות ותחכום. כשיצחק אבינו אומר: "בא אחיך במרמה ויקח ברכתך", צועק עשיו: "הכי קרא שמו יעקב, ויעקבני זה פעמיים", כלשון הפסוק "עקוב הלב ואנוש הוא" כלומר יעקב מלשון מעוקם ומפותל (וכן דוגמת והיה העקוב למישור).

את הפרשנות הזו לשמו, דוחה יעקב במפגש עם עשיו ומציב את פרשנות העיכוב מול פרשנות הרמאות.

בדבריו "עם לבן גרתי ואחר עד עתה", "קח נא את ברכתי אשר הובאת לך" (ובהדגשה על "ברכתי" ולא "מנחתי", ואולי כאן החזיר לו את הברכה שלקח ממנו), אומר יעקב שהוא מוכרח להתנהל אחרת. זאני אתנהלה לאיטי לרגל המלאכה אשר איתי ולרגל הילדים עד אשר אבוא אל אדוני שעירה". שמי יעקב הוא לא רמאות, אלא הופעה איטית על דפי ההסטוריה. יעקב אינו משקר יותר. פירוש שמו הוא התנהלות בעקב, התנהלות איטית, עד אשר יוכל לתת תשובה לעשיו ולמה שהוא מיצג בעולם.

אמירתו: "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", מתפרשת ע"פ חז"ל ברצינות גמורה. אין המדובר בשקר נוסף, אלא באמירה אמיתית ונוקבת. כשעם ישראל, הילדים אשר ליעקב, יוכלו להתמודד ולתת תשובה ברורה למלכי אדום ומה שהובילו והוליכו בעולם כולו, אז יוכל יעקב לבוא להר עשיו. ובניתיים, אני אתנהלה לאיטי תוך כדי בניה והפנמה של כוחותיו המיוחדים של יעקב, תוך כדי התקדמות אל הנצח, ובנית ערכים אחרים בעולם בו שולטים מלכי אדום ומשנתם. לימדנו יעקב אבינו כי תהליכים רוחניים לוקחים הרבה מאוד זמן, ליצירת שינוי משמעותי באנושות שלימה.

כיוון זה מופיע בבראשית רבה (ע"ה - ד') בשם רבי יהושע. רבי יהושע דורש את המלה "לפני" בפסוק "וישלח יעקב מלאכים לפניו". את המלה הזאת הוא מסביר במובן של הקדמה בזמן וכדברי המדרש: "לפניו - לזה שבאה שעתו ליטול המלכות לפניו". כלומר יעקב אבינו מבין שעשו זכאי למלכות לפני יעקב. מוסיף רבי יהושע ואומר "שלח פורפירא וטלקיה קדמיה" ובתרגום לעברית: "נטל את גלימת המלכות וזרק לפניו". הסבר זה של חז"ל לא רק שמבין את התנהגותו של יעקב ואינו מבקר אותו אלא אף מסכים אתו בצורה עקרונית. מבין יעקב שלעשו יהיו דורות של מלכים והנהגת מלוכה לפני שתגיע ההנהגה אליו.



על רקע זה מבוארים פסוקי הפרשה. יעקב לקח מעשו במרמה את ברכת השליטה והמלכות 'הזה גביר לאחיק וישתחוו לך בני אמך'. דבר נוסף שיעקב קיבל זה את ברכת 'החומריות', 'מטל השמים ומשמני הארץ'. במפגש ביניהם נותן יעקב לעשו הרבה מאוד רכוש ואומר לו: 'קח נא את ברכתי אשר הובאת לך', כאומר לו - הנה הברכה שלקחתי ממך במרמה חוזרת אליך. אבל עיקר המפגש הוא ההשתחויות לעשו מספר פעמים. ניתן לומר שיעקב נותן לו את ברכת 'הזה גביר לאחיק וישתחוו לך בני אמך', ואומר לו כרגע אתה הגביר ואני 'עבדך יעקב'.

אולי הבנה זו עמדה לפני חזל במדרש באמרם שיעקב זרק בפני עשו את גלימת המלכות, כמחזיר לו את הברכה. (גם במדרשי הוזהר מובא ש'פורפירא' היא בגד המסמל את ספירת המלכות, ובחורבן הבית נקרעה גלימה זו, ועל כך נאמר במגילת איכה 'בצע אמרתו אשר אמר מימי קדם') מדוע עשה זאת יעקב? הרב קוק זצ"ל בספר אורות מסביר את התהליך הזה כהליך של לכתחילה ולא בדיעבד:

'עזבנו את הפוליטיקה העולמית מאונס שיש בו רצון פנימי. עד אשר תבוא עת מאושרה, שיהיה אפשר לנהל ממלכה בלי רשעה וברבריות, זהו הזמן שאנו מקוים... אבל האיחור הוא איחור מוכרח. בחלה נפשנו בחטאים האיומים של הנהגת ממלכה בעת רעה. והנה כבר הגיע הזמן, קרוב מאוד, העולם יתבשם ואנו נוכל כבר להכין עצמינו, כי לנו כבר אפשר יהיה לנהל ממלכתנו על יסודות טוב, החכמה היזשר וההארה האלוקית הברורה. יעקב שלח לעשו את הפורפירא, 'יעבור נא אדוני לפני עבדך'. אין הדבר כדאי ליעקב להתעסק בממלכה, בעת שהיא צריכה להיות דמים מלאה, בעת שתובעת כשרון של רשעה...'

כל מלכות מביאה אתה בעסקת חבילה רשעה וברבריות, שחיתות וחוסר מוסר, כוחנות ודורסנות. המלכים שמלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל מכינים את הדרך למלכותו של יעקב. כרגע אין יעקב רוצה לנהל מלוכה הדורשת רשעה וברבריות. לאחר שהעולם יתקדם ויתפתח, מבחינה מוסרית, או בלשונו של הרב קוק זצ"ל 'יתבשם', יהיה מקום ליעקב על במת ההיסטוריה לנסות להקים מלכות 'נקה' ומוסרית.

ומעשי אבות סימן לבנים!

גם בהיסטוריה המודרנית, בשנות הגלות הארוכות של העם היהודי, חזה הוא בחצרות המלכים המושחתות ביותר, על רגעי השיא שלהם, וחזה הוא גם בהתפרקותם. ראה העם היהודי משטרים אשר החליפו ממלכות וגם הם לא היו יותר טובים.

בחזרת ישראל לארצו רואה הרב קוק את דברי יעקב לעשו, 'יעבור נא אדוני לפני עבדך, ואני אתנהלה לאיטי, לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים, עד אשר אבוא אל אדוני שערה'. הגעת יעקב לשעיר פירושה הקמת ממלכה חזקה טובה ומוסרית.

**שבת שלום ומבורך!**

